

Ишда активларнинг, жумладан жорий активларнинг халқаро стандартлар талабларига жавоб берадиган таркиби ишлаб чиқилди. Концептуал асослар, 1-сон БХМС “Ҳисобот сиёсати ва молиявий ҳисобот” стандартларини такомиллаштириш бўйича таклифлар берилди. Амалда бухгалтерия балансида жорий активларни таркиби бўйича акс эттирилиши тадқиқ қилиниб, уларни такомиллаштириш йўналишлари белгилаб берилди. Жумладан, сатрларни қисқарти-

риш, товар моддий захираларни битта моддада бирлаштириш, дебиторлик қарзларини савдо ва носавдо турларга таснифлаш бўйича таклифлар келтирилди.

Бу таклиф ва тавсияларнинг амалиётга жорий этилиши жорий активлар ҳисоби ва ҳисоботини халқаро стандартларга мувофиқлаштириш, ҳисоботларда акс эттириладиган ахборотларнинг сифати ошишига хизмат қилади.

Манба ва фойдаланилган адабиётлар рўйхати:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 24-fevraldagi PQ-4611-son "Moliyaviy hisobotning xalqaro standartlariga o'tish bo'yicha qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida" qarori. <https://lex.uz/docs/4746047>
2. «Konseptualnie osnovi finansovoy otchetnosti» https://www.minfin.ru/common/upload/library/2014/06/main/kontseptualnye_osnovy_na_sayt_bez_predisloviya_-_kopiya.pdf
3. 1-son BHMS "Hisob siyosati va moliyaviy hisobot". <https://lex.uz/nsbu>
4. 21-son BHMS "Xo'jalik yurituvchi subyektlar moliyaviy-xo'jalik faoliyatining buxgalteriya hisobi schyotlari rejasi va uni qo'llash bo'yicha Yo'riqnomasi" <https://lex.uz/acts/809350>
5. Accounting in english (pp.51) Publisher: Printed by : Dar Al-Dhiya for printing and Designs - 2 Ed, – Najaf – February 2019 <https://www.researchgate.net/publication/331287344> CHAPTER 4. CURRENT ASSETS
6. <https://byjus.com/commerce/what-are-current-assets/>
7. Hosted by Neil Amato. Digital assets: Auditing, accounting, and what's next December 3, 2021 <https://www.journalofaccountancy.com/podcast/cpa-news-digital-assets-auditing-accounting.html>
8. Karimov A.A., Kurbanbayev J.E., Jumanazarov S.A. Buxgalteriya hisobi. Darslik. – T.: "Iqtisod-Moliya", 2019. 624 b.
9. Tuychiyev A.J. va boshqalar, Audit. Darslik. – T.: Iqtisod-moliya, 2019.- 416 b.
10. Nurmanov U.A. Joriy aktivlar hisobi va tahlilini takomillashtirish. // Iqtisod fanlari nomzodi ilmiy darajasini olish uchun taqdim etilgan dissertatsiya avtoreferati. – T., 2012-y. - 26 b.
11. Mavlyanova D.M. Joriy aktivlar hisobi, tahlili va auditini uslubiy jihatlarini takomillashtirish. // Iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) dissertatsiyasi avtoreferati. – T., 2020-y.

**АУДИТОРЛИК ФАОЛИЯТИНИ АУДИТНИНГ ХАЛҚАРО
СТАНДАРТЛАРИГА МУВОФИҚ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ**

https://doi.org/10.55439/ECED/vol23_iss2/a25

Баракаев Отабек Отакулович -

*Ўзбекистон Республикаси Молия вазирлигининг
Аудит услуги ва аудиторлик ташкилотлари
иши сифатини ташқи назоратдан ўтказиш
бўлими бошлиғи, Ph.D.*

Аннотация. Мақолада мамлакатимизда Аудитнинг халқаро стандартларини қўллашнинг аҳамияти ўрганилган, Аудитнинг халқаро стандартларини жорий этишдаги ёндашувлар таснифланган. Хорижий мамлакатларда Аудитнинг халқаро стандартларини жорий этиш амалиёти ва жорий ҳолати юзасидан хулосалар шакллантирилиб, Ўзбекистон Республикасида Аудитнинг халқаро стандартларини жорий қилиш ва қўллаш борасидаги тадбирлар, унинг таркибига кирадиган ҳужжатлар, аудитнинг халқаро стандартларини тан олишнинг ҳаракатлар изчиллиги ва такомиллаштиришга доир таклифлар ишлаб чиқилган.

Таянч сўзлар: аудит, аудиторлик ташкилотлари, аудитор, Аудитнинг халқаро стандартлари (АХС).

**СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ АУДИТОРСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ В СООТВЕТСТВИИ С
МЕЖДУНАРОДНЫМИ СТАНДАРТАМИ АУДИТА**

Баракаев Отабек Отакулович

*Начальник отдела методологии аудита и внешнего
контроля качества аудиторских организаций Министерства
финансов Республики Узбекистан, Ph.D.*

Аннотация. В статье рассматривается важность применения Международных стандартов аудита, исследуются подходы к внедрению Международных стандартов аудита, классифицируются выводы о практике и текущем состоянии внедрения Международных стандартов аудита в зарубежных странах, разрабатываются меры по внедрению и применению Международных стандартов аудита в Республике Узбекистан, включенные в него документы, рекомендации по последовательности действий по признанию Международных стандартов аудита и предложения по их совершенствованию.

Ключевые слова: аудит, аудиторские организации, аудитор, Международные стандарты аудита (МСА).

IMPROVING AUDITING IN ACCORDANCE WITH INTERNATIONAL AUDITING STANDARDS

Barakaev Otabek Otakulovich*Head of the department of audit methodology and external quality control of audit organizations of the ministry of finance of the Republic of Uzbekistan, PhD.*

Abstract. The article examines the importance of applying international audit standards are investigated, approaches to the implementation of international audit standards are classified. Conclusions about the practice and current state of implementation of international audit standards in foreign countries, measures are being developed to introduce and the application of international audit standards in the Republic of Uzbekistan, the documents included in it, recommendations on follow-up comprehensive actions for the recognition of international audit standards and proposals for their improvement.

Key words: audit, market audit, corporate governance, corporate governance system, audit organizations, auditor, international auditing standards (ISA).

Кириш. Ўзбекистонда глобаллашув шароитида иқтисодий жадал ривожлантириш ва либераллаштириш, жаҳон молия бозорига интеграциялашувини тезлаштириш ва капитал бозори ҳамда рақамли иқтисодий янада ривожлантириш, замонавий корпоратив бошқарув принципларини жорий этиш энг муҳим устувор вазибалардан ҳисобланиб, аудиторлик фаолиятини замонавий тенденцияларга мувофиқлигини таъминлаш, аудитнинг халқаро стандартлари ҳуқуқий мақомини қонун даражасида белгилаш ва уни жорий этиш орқали аудитни халқаро миқёсда унификациялашни таъминлаш, аудиторлик текширувидан ўтадиган корхоналарда корпоратив бошқарувнинг замонавий тизимини жорий этиш бугунги кунда долзарб ҳисобланади.

Ўзбекистонда жаҳон молия бозорига интеграциялашувини тезлаштириш ва капитал бозорини янада ривожлантириш мақсадида чуқур таркибий иқтисодий ислохотлар амалга оширилмоқда. Ўзбекистон Республикасининг 2021 йил 25 февралдаги ЎРҚ-677-сонли “Аудиторлик фаолияти тўғрисида”ги қонуни, корпоратив бошқарув сифатини ошириш учун аудиторлик хизматларининг аҳамиятини оширишга доир Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2018 йил 19 сентябрдаги ПҚ-3946-сонли “Ўзбекистон Республикасида аудиторлик фаолиятини янада ривожлантириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги ва 2021 йил 4 августдаги ПҚ-5210-сонли “Аудиторларни сертификатлаштириш тизимини такомиллаштириш бўйича қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида”ги [1,2,3] қарорларининг қабул қилиниши республикада аудиторлик фаолиятининг норматив-ҳуқуқий базаси яратилиши, аудиторлик хизматлари бозорини янада ривожлантириш, улар ўртасида соғлом рақобат муҳити шаклланиши, халқаро стандартлар асосида фаолият юритиш натижасида иш сифатининг ошиши ва халқаро тармоққа аъзо бўлиши ҳамда аудиторларнинг профессионал билим ва малакаси ошишига олиб келмоқда.

Бугунги кунда аудиторлик хизмати сифатининг ташқи назорати тартиби ва ахлоқ нормаларига риоя этиш ривожланиш босқичида бўлгани ҳамда уни янада такомиллаштиришни талаб этганлиги сабабли республикада аудитнинг халқаро стандартини амалий қўллашни баҳолаш мураккаб эди. Мазкур масалалар қонunchилик даражасида тартибга солинганда, ушбу муаммо тўлиқлигича ҳал этилади.

Ўзбекистонда ҳам сўнгги йилларда корпоратив бошқарувни такомиллаштириш ва инвесторларнинг ишончини ошириш, шунингдек, молия бозорини ривожлантириш бўйича қатор ислохотлар амалга оширилмоқда. Бунинг учун АХСни жорий этиш ва инвесторларга шаффоф ва тушунарли аудиторлик хулосасини тақдим қилиш орқали мамлакатимиз инвестиция жозибадорлигини ошириш мумкин.

Молиявий ҳисобот фойдаланувчиларини ишончли ахборотлар билан таъминлаш аудиторлик хизматлари сифатини умумтан олинган халқаро стандартлар асосида амалга оширишни талаб этади, бу эса ўз навбатида, молиявий ахборотларнинг муҳимлигини оширади ва ахборот рискин камайтиради.

Мавзуга оид адабиётлар таҳлили. Аудиторлик фаолиятида АХСни қўллаш масалалари бўйича тадқиқот ишларини олиб борган хорижлик олимлар А.Аrens, М.Бeasley, R.Elder [4], А.Д.Шеремет [12], ўзбекистонлик иқтисодчи олимлардан Р.Д.Дусмуратов, А.А.Каримов, М.М.Тўлахўжаева, Б.Қ.Ҳамдамов, А.З.Авлоқуловлар [9, 10, 11, 13, 7] илмий асарларида АХСнинг зарурати келтириб ўтилган.

Жумладан, А.Д. Шереметнинг асарларида трансмиллий корпорацияларнинг ривожланиши, аудиторлик фирмаларининг интеграциялашуви ва йирик халқаро гуруҳларга айланиши муносабати билан аудитни халқаро миқёсда унификация қилиш зарурати юзага келгани ҳамда аудитнинг халқаро стандартлари икки мақсади: аудиторларнинг профессионаллик даражаси жаҳон даражасидан паст бўлган мамлакатларда аудиторлик касбининг ривожланиши-

га қўмаклашиш ва имкон қадар халқаро миқёсда аудитга муносабатни бирлаштириш экани таъкидланган [12]. Шунингдек, Р.Д.Дусмуратовнинг асарларида аудитнинг халқаро стандартлари халқаро миқёсда аудиторлик фаолиятининг сифати ва мавқеини оширишда муҳим аҳамият касб этишини [9], республикамиз ҳудудида ташкил қилинган аудиторлик фирмаларининг кўрсатаётган хизматларидан чет эл сармоядорлари жуда оз фойдаланаётганлиги, негаки маҳаллий аудиторлик фирмалари тўла халқаро андозаларга мос равишда ўз ишини йўлга қўя олмаётганини маҳаллий олим Б.К.Ҳамдамов асарларида учратиш мумкин [13].

Аудитнинг халқаро стандартлари аудиторлик фаолиятидаги узоқ йиллик тажрибани бирлаштиради ва бутун дунёда аудиторликни ривожлантириш ҳамда тартибга солиш тажрибасини ҳисобга олади. АХС бухгалтерия ҳисоби ва аудит соҳасидаги дунёнинг етакчи мутахассислари, илғор мамлакатларнинг амалиётчи ва тадқиқотчилари томонидан олиб борилган кўп йиллик ишларнинг энг яхши натижаси сифатида шаклланди.

Шу муносабат билан Халқаро бухгалтерлар федерацияси томонидан киритилган барча ўзгаришларни мунтазам янгилаб бориш билан АХС Ўзбекистон Республикасида аудиторлик фаолиятининг ягона стандарти сифатида қабул қилинди. АХСни жорий этиш аудитни халқаро миқёсда бирхиллаштиришни таъминлайди ва корпоратив бошқарув сифатини оширади ҳамда бу орқали аудиторлик фаолияти тўғрисидаги қонун ҳужжатларининг такомиллашуви, аудиторлик хизматларининг сифати ошиши ва ишбилармонлар ҳамжамиятининг аудиторлик ташкилотлари иши натижаларига ишончини таъминлашга олиб келади.

Жаҳон иқтисодиётидаги интеграция жараёнларининг ривожланиши билан халқаро миқёсда аудиторликни бирлаштириш зарурати туғилади. Европа Иттифоқи мамлакатларида расмий аудиторлик текширувини ўтказишда

фақат мустақил ташкилот – Аудит ва ишонч билдириш халқаро стандартлари Кенгаши томонидан ишлаб чиқилган Аудитнинг халқаро стандартлари қўлланилади.

Ўзбекистон Республикасининг ЎРҚ-370-сонли “Акциядорлик жамиятлари ва акциядорларнинг ҳуқуқларини ҳимоя қилиш тўғрисида”ги қонунида жамият йиллик молиявий ҳисоботни аудитнинг халқаро стандартларига мувофиқ ташқи аудитдан ўтказилганидан кейин акциядорларнинг йиллик умумий йиғилиши ўтказиладиган санадан камида икки ҳафта олдин эълон қилиши шартлиги белгиланган [15].

Бироқ бугунгача АХСнинг ҳуқуқий мақоми қонун даражасида белгиланмаганлиги айрим муаммоларни келтириб чиқарди. Жумладан, халқаро стандартларни қўллашнинг мумкинлиги ва унинг қонунийлиги бўйича айрим ноаниқликлар пайдо бўлди, бу, ўз навбатида, баъзи субъектлар томонидан уларни қўллаш бўйича шубҳа остига қўйилди. Ваҳоланки, Ўзбекистон иқтисодиётининг жаҳон иқтисодиётига интеграциялашуви АХСни қўллашни заруратга айлантормоқда, бу эса ўз навбатида, уларни қонун даражасида мустақамлаб қўйишни талаб этади.

Тадқиқот методикаси. Аудитнинг халқаро стандартларини жорий қилиш ва тан олиш бўйича мавжуд бўлган илмий тадқиқотларни ўрганиш, халқаро тажрибани ўрганиш, қиёсий солиштириш, статистик маълумотларни ўрганиш ва иқтисодий жиҳатдан таққослаш ва таҳлил қилиш, мантиқий фикрлаш, илмий абстракциялаш, маълумотни гуруҳлаш, анализ ва синтез, индукция ва дедукция усулларида кенг фойдаланилган.

Таҳлили ва натижалар. Аудиторлик хизматларини кўрсатиш тартиби Аудиторлик фаолиятининг миллий стандартлари (АФМС) билан тартибга солиниб, АХС кучга киргунга қадар 21 та АФМСдан фойдаланиб келинган. Илмий тадқиқот ишида АФМС ва АХС ўртасидаги асосий фарқли жиҳатлар келтириб ўтилган (1-жадвал).

1-жадвал

Аудиторлик фаолиятининг миллий стандартлари(АФМС) ва Аудитнинг халқаро стандартлари(АХС)нинг фарқли жиҳатлари

Аудитнинг халқаро стандартлари (АХС)	Аудиторлик фаолиятининг миллий стандартлари (АФМС)
АХС Халқаро бухгалтерлар федерацияси (ХБФ)нинг Аудит ва ишонч билдириш халқаро стандартлари кўмитаси (IAASB) томонидан ишлаб чиқилади	АФМС Ўзбекистон Республикаси Молия вазирлиги томонидан ишлаб чиқилган
АХС аудиторлик текширувини ягона принциплар асосида ўтказишни таъминлайди. АХС дунё бизнес тили – инглиз тилида нашр этилади, барча учун тушунарли. Хорижий инвесторлар АХС асосида тузилган аудиторлик хулосасини тан олади ва талаб қилади	АФМС аудиторлик текшируви ва этика кодексининг барча принципларини қамраб олмаган. АФМС ўзбек ва рус тилларида нашр этилган бўлиб, халқаро аудиторлик ташкилотлари қўллай олмайди. АФМС асосида тузилган аудиторлик хулосаларидан фойдаланувчилар доираси кам
АХС ҳужжатлари тўпламига қуйидагилар киради: ✓ Сифат назоратининг халқаро стандартлари СНХС (1-99); ✓ Аудитнинг халқаро стандартлари (АХС) (100-999);	

BUXGALTERIYA HISOBI, IQTISODIY TAHLIL VA AUDIT

<ul style="list-style-type: none"> ✓ Халқаро аудит амалиёти изоҳлари; ✓ Кўриб чиқишнинг халқаро стандартлари (2000-2699); ✓ Ишонч билдиришнинг халқаро стандартлари (3000-3699); ✓ Турдош хизматларнинг халқаро стандартлари (4000-4699). <p>АХС жами 48 та стандарт тўпламидан иборат</p>	<p>Аудиторлик фаолиятининг миллий стандартлари (1-99)</p> <p>АФМСда жами 21 та стандарт мавжуд</p>
<p>АХСда аудиторлик текшируви босқичларига тегишли стандартлар бўлимларга ажратилган.</p> <p><i>Мисол:</i> 200-299 – Умумий принциплар ва мажбуриятлар</p>	<p>Мавжуд эмас</p>
<p>Аудиторлик текширувининг барча босқичлари жами 48 та стандартда қамраб олинган</p>	<p>21 та АФМСда аудиторлик текшируви жараёни ва унда қўлланиши лозим бўлган барча амаллар қамраб олинмайди</p>
<p>Халқаро амалиётдан келиб чиққан ҳолда ҳар йили IAASB томонидан АХСга ўзгартириш ва қўшимчалар киритиб борилади</p>	<p>Ўзгартириш ва қўшимчалар камдан-кам ҳолда киритилади</p>

Манба: Муаллиф ишланмаси [8].

Молиявий ҳисобот, аудит ва ахлоқнинг юқори сифатли стандартлари – инвесторларнинг молиявий ва номолиявий ахборотга ишончини оширади ҳамда мамлакатнинг иқтисодий

ривожланиши ва молиявий барқарор-лигида асосий ўрин касб этади. АФМС ва АХСнинг қиёсий таҳлили қуйидаги жадвалда келтириб ўтилган (2-жадвал).

2-жадвал

Аудиторлик фаолиятининг миллий стандартлари (АФМС) ва Аудитнинг халқаро стандартлари (АХС)нинг қиёсий жадвали

Сифат назоратининг халқаро стандартлари СНХС (1-99)	Аудиторлик фаолиятининг миллий стандартлари (1-99)
1-сонли СНХС. Молиявий ҳисоботларни кўриб чиқиш ва аудит ўтказишда ҳамда бошқа ишонч билдириш ва турдош хизматлар кўрсатишда фирмалар учун сифат назорати	5-сонли АМС. Аудитор иши сифатини назорат қилиш
Аудитнинг халқаро стандартлари (АХС) (100-999) 200-299 – Умумий принциплар ва мажбуриятлар	
200-сонли АХС. Мустақил аудиторнинг умумий мақсадлари ва аудиторлик текширувини Аудитнинг халқаро стандартларига мувофиқ ўтказиш	Мавжуд эмас
210-сонли АХС. Аудиторлик текшируви хизматлари шартларини келишиш	Мавжуд эмас
220-сонли АХС. Молиявий ҳисоботлар аудитининг сифат назорати	Мавжуд эмас
230-сонли АХС. Аудитни ҳужжатлаштириш	6-сонли АМС. Аудитни ҳужжатлаштириш
240-сонли АХС. Молиявий ҳисоботлар аудитида фирибгарлик ҳолатида аудиторнинг мажбуриятлари	Мавжуд эмас
250-сонли АХС. Молиявий ҳисоботлар аудитида қонунлар ва меъёрий ҳужжатларга амал қилиш	25-сонли АФМС. Аудиторлик текшируви ўтказишда норматив-ҳуқуқий ҳужжатларга риоя этилишини текшириш
260-сонли. Бошқарув юклатилган шахслар билан ахборот алмашинуви	Мавжуд эмас
265-сонли. Ички назоратдаги камчиликлар юзасидан бошқарув юклатилган шахслар ва раҳбарият билан ахборот алмашинуви	Мавжуд эмас
300-499 – Таваккалчиликларни баҳолаш ва баҳоланган таваккалчиликларга жавоб ҳаракатлар	
300-сонли АХС. Молиявий ҳисоботлар аудитини режалаштириш	3-сонли АМА. Аудитни режалаштириш
315-сонли АХС. Жиддий хатолар таваккалчилигини тадбиркорлик субъекти ва унинг бизнес муҳитини билиш асосида аниқлаш ва баҳолаш	12-сонли АФМС. Аудиторлик текширувлари жараёнида бухгалтерия ҳисоби ва ички назорат тизимини баҳолаш. 9-сонли АМС. Муҳимлик ва аудиторлик таваккалчилиги. 31-сонли АФМС. Хўжалик юритувчи субъект фаолияти билан танишув – қисман
320-сонли АХС. Аудитни режалаштириш ва бажаришда муҳимлик	9-сонли АМС. Муҳимлик ва аудиторлик таваккалчилиги – қисман
330-сонли АХС. Баҳоланган таваккалчиликларга жавобан аудиторнинг ҳаракатлари	24-сонли АФМС. Молиявий ҳисоботда бузилишлар аниқланганда, аудиторлик ташкилотининг ҳаракати – қисман

BUXGALTERIYA HISOBI, IQTISODIY TANHIL VA AUDIT

Сифат назоратининг халқаро стандартлари СНХС (1-99)	Аудиторлик фаолиятининг миллий стандартлари (1-99)
402-сонли АХС. Хизмат кўрсатувчи ташкилот хизматларидан фойдаланадиган тадбиркорлик субъектларида аудит ўтказиш жиҳатлари	Мавжуд эмас
450-сонли АХС. Аудит ўтказиш жараёнида аниқланган хатоларни баҳолаш	Мавжуд эмас
500-599 – Аудиторлик далиллар	
500-сонли АХС. Аудиторлик далиллари	50-сонли АФМС. Аудиторлик далиллари
501-сонли АХС. Аудиторлик далиллари – танланган тўпلامни махсус кўриб чиқиш	50-сонли АФМС. Аудиторлик далиллари
505-сонли АХС. Ташқи тасдиқномалар	55-сонли АФМС. Ўзаро боғлиқ шахслар ўртасидаги битимлар бўйича аудиторлик далилларини олиш таомиллари – қисман
510-сонли АХС. Дастлабки аудит келишувлари – бошланғич баланс	Мавжуд эмас
520-сонли АХС. Таҳлилий тартиб-таомиллар	13-сонли АМС. Таҳлилий тадбирлар
530-сонли АХС. Аудиторлик танлаш	14-сонли АМС. Аудиторлик танлаш
540-сонли АХС. Ҳисоблаб чиқилган баҳолар, шу жумладан, ҳаққоний қиймат бўйича ҳисоблаб чиқилган баҳолар ва улар билан боғлиқ ёритиб бериладиган маълумотлар	Мавжуд эмас
550-сонли АХС. Ўзаро боғлиқ томонлар	55-сонли АФМС. Ўзаро боғлиқ шахслар ўртасидаги битимлар бўйича аудиторлик далилларини олиш таомиллари
560-сонли АХС. Кейинги ҳодисалар	56-сонли АФМС. Молиявий ҳисобот тузилган санадан кейинги ҳодисалар
570-сонли АХС. Фаолиятнинг узлуксизлиги	Мавжуд эмас
580-сонли АХС. Ёзма баёнотлар	Мавжуд эмас
600-699 – Бошқа шахслар ишидан фойдаланиш	
600-сонли АХС. Махсус кўриб чиқишлар – гуруҳ молиявий ҳисоботларининг аудити (жумладан, компонент аудиторлари ишлари)	60-сонли АФМС. Бошқа аудитор иши натижаларидан фойдаланиш
610-сонли АХС. Ички аудиторлар ишидан фойдаланиш	Мавжуд эмас
620-сонли АХС. Аудитор томонидан жалб этилган эксперт ишидан фойдаланиш	16-сонли АМС. Эксперт ишидан фойдаланиш
700-799 – Аудиторнинг хулосалари ва ҳисоботлари	
700-сонли АХС. Молиявий ҳисоботлар тўғрисида фикр ва хулоса бериш	70-сонли АФМА. Аудиторлик ҳисоботи ва молиявий ҳисобот тўғрисидаги аудиторлик хулосаси
701-сонли АХС. Мустақил аудитор хулосасида асосий аудит масалаларида ахборот алмашиш	70-сонли АФМА. Аудиторлик ҳисоботи ва молиявий ҳисобот тўғрисидаги аудиторлик хулосаси – қисман
705-сонли АХС. Мустақил аудитор хулосасида фикрни модификациялаш	70-сонли АФМА. Аудиторлик ҳисоботи ва молиявий ҳисобот тўғрисидаги аудиторлик хулосаси – қисман
706-сонли АХС. Мустақил аудитор хулосасида тушунтириш бандлари ва бошқа масалалар бўйича бандлар	70-сонли АФМА. Аудиторлик ҳисоботи ва молиявий ҳисобот тўғрисидаги аудиторлик хулосаси – қисман
710-сонли АХС. Қиёсий ахборот – қиёсий кўрсаткичлар ва қиёсий молиявий ҳисоботлар	Мавжуд эмас
720-сонли АХС. Бошқа маълумотларга нисбатан аудиторнинг жавобгарлиги	10-сонли АМС. Молия ҳисоботи таркибида бошқа маълумотлар – қисман
800-899 – Махсус соҳалар	
800-сонли АХС. Махсус масалалар – махсус мақсадли асосларга мувофиқ тайёрланган молиявий ҳисоботлар аудити	80-сонли АФМС. Махсус саволни текшириш натижалари бўйича аудитор ҳисоботи
805-сонли АХС. Махсус масалалар – айрим молиявий ҳисоботлар ҳамда молиявий ҳисоботдаги махсус элементлар, счётлар ёки моддалар аудити	80-сонли АФМС. Махсус саволни текшириш натижалари бўйича аудитор ҳисоботи
810-сонли АХС. Жамланган молиявий ҳисоботлар бўйича ҳисобот (хулоса) тақдим этиш келишувлари	Мавжуд эмас
Халқаро аудит амалиёти изоҳлари	
1000-сонли ХААИ. Молиявий инструментларни аудитдан ўтказишда махсус жиҳатлар	Мавжуд эмас
Кўриб чиқишнинг халқаро стандартлари (2000-2699)	
2400-сонли. Тарихий молиявий ҳисоботни кўриб чиқишдаги келишувлар	Мавжуд эмас
2410-сонли. Ташкилотнинг мустақил аудитори томонидан тузилган оралик молиявий маълумотни кўриб чиқиш	Мавжуд эмас

BUXGALTERIYA HISOBI, IQTISODIY TAHLIL VA AUDIT

Сифат назоратининг халқаро стандартлари СНХС (1-99)	Аудиторлик фаолиятининг миллий стандартлари (1-99)
Ишонч билдиришнинг халқаро стандартлари (3000-3699)	Мавжуд эмас
3000-3399 - Ишонч билдириш хизматлари	Мавжуд эмас
3000-сонли. Тарихий молиявий маълумотни кўриб чиқиш ёки аудитдан ўтказишда бошқа ишонч билдириш келишувлари	Мавжуд эмас
3400-3699 - Махсус мавзули стандартлар	Мавжуд эмас
3400-сонли. Келгуси молиявий маълумотларни текшириш	Мавжуд эмас
3402-сонли. Хизмат кўрсатувчи ташкилотларда ишонч ҳисоботлари устидан назорат	Мавжуд эмас
3410-сонли. Иссиқхона газ ҳисоботлари бўйича ишонч келишувлари	Мавжуд эмас
3420-сонли. Келгусидаги амалий-молиявий маълумотларни йиғиш бўйича ишонч келишувлари ҳисоботи	Мавжуд эмас
Турдош хизматларнинг халқаро стандартлари (4000-4699)	
4400-сонли. Молиявий маълумотлар келишилган амаллари бўйича келишув	90-сонли АФМС. Аудиторлик ташкилотларининг касбга доир хизматлари – қисман
4410-сонли. Келишувни яқунлаш	Мавжуд эмас

Манба: Муаллиф ишланмаси [8].

АФМСлар барчаси Ўзбекистон Республикаси Молия вазирининг 2021 йил 2 июлдаги 43-сонли “Ўзбекистон Республикаси Молия вазирлиги томонидан қабул қилинган айрим идоравий норматив-ҳуқуқий ҳужжатларни ўз кучини йўқотган деб топиш тўғрисида”ги буйруғига (рўйхат рақами – 3316, 30.07.2021 й.) асосан ўз кучини йўқотган [15].

Бугунги кунда инвестор қайси мамлакатда молиявий ҳисоботлар тўғри ва ишончли тузилган бўлса, у ўз инвестицияларини ушбу мамлакатга йўналтирмақда ва бундан кўп томонлама манфаат кўрмақда. Молиявий ҳисоботларнинг сифатига эса мустақил аудиторлик ташкилотининг АХС асосида тузилган ишончли ҳулосаси асос ҳисобланади.

Умумий халқаро стандартлар тўпламидан фойдаланиш инвестор, регулятор ва аудиторлик ташкилотлари учун фойдали ва қулай бўлиб бормоқда.

Инвесторлар камдан-кам ҳолатда фаолиятини ўз мамлакатлари чегараси доирасида амалга оширадидлар. Улар инвестиция киритиш имкониятларини қидирадилар ва глобал портфолио натижаларини кузатиб бориб, халқаро стандартлар асосида тайёрланган молиявий ахборотдан фойдаланишдан манфаатдор бўладилар. Агар улар кўриб чиқадиган молиявий ахборот умумфойдаланадиган халқаро стандартлар асосида тайёрланган ва аудиторлик текширувидан ўтган бўлса, улар инвестиция киритган компаниянинг шу молиявий ахборотига кўпроқ ишонадилар ва яхшироқ тушунадилар.

Инвестор ишончи дунё молия бозорини самарали бошқариш ва иқтисодий ривожланиш ҳамда дунё бўйлаб барқарорликни таъминлашда асосдир. Инвестор сармоясини жойлаш-

тириш қароридан олдин у молиявий ахборот ишончли ва асосланган бўлишини билиши лозим. Бунга эришишда молиявий ҳисобот бўйича аудиторлик ҳулосаси муҳимдир. Молиявий ҳисоботларнинг тўғрилиги учун асосий жавобгар корхона раҳбарияти бўлиб, ташқи аудиторлар ушбу ҳисоботлар сифатининг ишончлилигини мустақил ҳолатда тасдиқлайдилар.

Аудиторлик ташкилотлари учун эса АХСнинг афзалликлари шундан иборатки, бунда умумий аудит ёндашувини қўллаш ҳамда ушбу ёндашувнинг тегишли стандартларга мос келишини билиш билан боғлиқ бўлиб, бу бошқа жиҳатдан ҳам аудиторлик ташкилотлари учун ҳам фойдалидир. Агар аудиторлик ташкилотининг чет эл филиаллари бўлган мижозлари бўлганда, маҳаллий аудиторлар томонидан қўлланиладиган одатий меъёрлар халқаро аудиторлик стандартлари билан бир хил бўлса, чет эл аудиторларига кўрсатма бериш ва уларнинг ишларига ишониш осонлашади.

АХСнинг энг асосий тавсифи сифат ҳисобланади. Бунинг учун сифат нимани англатиши ва унга қандай эришиш мумкинлигини тушуниб олиш лозим. Сифатли стандартлар тушунарли ва аниқ принципларга асосланиши керак. Улар изчил изоҳлана олиниши ҳамда бандма-банд мукамал таржима қилина олиниши, мажбурий қўллаш ва юқори сифатли аудитга эришиш учун ишлаб чиқилган бўлиши керак. Энг муҳими улар халқаро аҳамиятга молик, жиддий қизиқиш уйғотадиган, қатъий тартибда олиб борадиган халқаро ташкилот томонидан ишлаб чиқилиши лозим. Бу ташкилот Аудит ва ишонч билдиришнинг халқаро стандартлари кенгаши (IAASB) ҳисобланади.

Мазкур ташкилот Халқаро бухгалтерлар

федерацияси (ХБФ, IFAC)нинг кенгашларидан бири ҳисобланади. ХБФ профессионал бухгалтерлар касби вакилларининг бутунжаҳон профессионал ташкилоти бўлиб, юқори сифатли халқаро стандартларни ишлаб чиқиш, қабул қилиш ва жорий этишга ўз ҳиссасини қўшиш орқали жамият манфаатларига хизмат қилишдир. Ушбу ташкилот 1977 йилда таъсис этилган бўлиб, жаҳоннинг 130 та мамлакатада 175 та ҳақиқий ва уюшган аъзоларига эга. У ўзида давлат сектори, саноат, савдо ва таълим муассасаларида банд бўлган уч миллион нафар профессионал бухгалтерлар (аудиторлар)ни бирлаштиради.

ХБФ тўртта мустақил кенгашнинг стандартлар ишлаб чиқиш фаолияти ва жараёнларини таъминлайди. Мазкур кенгашлар:

Аудит ва ишонч билдириш халқаро стандартлари кенгаши (IAASB);

Бухгалтерлик таълимнинг халқаро стандартлари бўйича кенгаши (IAESB);

Бухгалтерлар учун халқаро ахлоқ стандартлари бўйича кенгаши (IESBA);

Давлат секторидаги бухгалтерия ҳисобининг халқаро стандартлари бўйича кенгаши (IPSASB).

ХБФнинг стандартларни белгилаш бўйича мустақил кенгашлари (IAASB, IAESB, IESBA ва IPSASB) **қуйидаги ҳужжатларни нашр этади:**

➤ Профессионал бухгалтерлар учун ахлоқ кодекси;

➤ Аудит, кўриб чиқиш, ишонч билдириш бўйича бошқа хизматлар ва турдош хизматларнинг халқаро стандартлари [6];

➤ Таълимнинг халқаро стандартлари;

➤ Давлат секторидаги бухгалтерия ҳисобининг халқаро стандартлари.

Мустақил кенгашлар фаолияти Жамият манфаатлари назорати кенгаши томонидан назорат қилинади.

ХБФ кенгашлари томонидан нашр этиладиган стандартларни тан олиш ва қўллаш ХБФнинг нашрларини кўпайтириш сиёсатига (Reproduction policy statement) амал қилган ҳолда амалга оширилади. Ушбу талабга мувофиқ, ХБФ нашрларидан фойдаланиш учун он-лайн сўровнома тўлдириб юборилади. Ушбу сўровномага мувофиқ, ХБФ, агар нашрлар (стандартлар)дан расмий фойдаланиш керак бўлса, нашрлардан фойдаланиш ва уларнинг давлат тилидаги таржимасига доир шартнома юборади ҳамда нашрларни таржима қилиш сиёсатига (Translation policy statement) амал қилган ҳолда таржима қилинади. Таржима қилинган стандартлар махсус кенгаш томонидан кўриб чиқилиб, ХБФ ва тегишли ваколатли органнинг расмий веб-сайтларида жойлаштирилади ва бу ХБФ томонидан таржиманинг расмий тан олингани ва нашрлардан фойдаланиш ҳуқуқини беради.

Нашрларини кўпайтириш сиёсатига мувофиқ, ХБФ нашрлардан фойдаланишда 1886 йилги Берн конвенциясига кирган мамлакатлар билан шартнома қилинади. Берн конвенцияси 1886 йил Парижда тузилган бўлиб, 2020 йил 15 январь ҳолатига 177 та мамлакат қўшилган. Ўзбекистон 2005 йил 19 апрель куни ташкилотга кирган [5].

Халқаро бухгалтерлар федерацияси аъзоларининг мувофиқлаштириш дастури томонидан йиғилган маълумотлар кўрсатадики, бугунги кунда Аудит ва ишонч билдириш халқаро стандартлари кенгаши томонидан ишлаб чиқилган АХС дунё бўйлаб кўпгина мамлакатларда қабул қилинмоқда.

ХБФ Мувофиқлаштириш дастурига мувофиқ, АХСни жорий этиш қуйидаги ёндашувлар асосида таснифланган:

• **қонунчилик талаби асосида** (required by law) – мамлакат қонунчилигида молиявий ҳисоботлар аудитини Аудит ва ишонч билдириш халқаро стандартлари кенгаши томонидан ишлаб чиқилган АХС бўйича ўтказиш талаб этилади;

• **АХСни тўғридан-тўғри қабул қилиш асосида** – мамлакат томонидан АХСнинг тўғридан-тўғри аудит стандартлари деб қабул қилиниши (бунда алоҳида аудитнинг миллий стандартлари мавжуд бўлмайдиган);

• **АХСни миллий стандартлар сифатида тан олиш асосида** – АХС миллий стандарт сифатида қабул қилинган бир пайтда унга миллий модификациялар (тузатишлар) қилинади. Агар шундай тартибда қабул қилинса, бунда модификациялар Аудит ва ишонч билдириш халқаро стандартлари кенгашининг Модификация сиёсатига мувофиқ бўлиши лозим;

• **бошқалар** – баъзи ҳолатларда АХСни қабул қилиш жараёни ва уларни маҳаллий тилга ўгириш муддатлари АХСни чоп этиш даври билан мувофиқ келмаслик ҳолатлари мавжуд бўлади. Бошқа ҳолатларда эса баъзи юрисдикцияларда кўрсатилганидек, миллий стандартлар АХСга “асосланган” ёки “бир хил” дейилиши қанчалик Аудит ва ишонч билдириш халқаро стандартлари кенгаши томонидан ишлаб чиқилган Модификация сиёсатига тўғри келиши аниқ эмас. Ушбу ҳолатларда АХСни конвергенция қилиш мақсад қилиб қўйилган, аммо бу мақсадга эришиш учун қатта ҳажмдаги ишларни амалга ошириш лозим.

Европа Иттифоқига (ЕИ) аъзо мамлакатларда аудитнинг халқаро стандартлари ЕИнинг мажбурий аудит тўғрисидаги 2006/43/ЕИ-сонли директивасининг ўзгартирилган 2014/56/ЕИ-сонли директиваси ва 537/2014-сонли низомга (ЕИ) асосан “Европа Иттифоқига аъзо мамлакатларнинг мажбурий аудит ўтказадиган

аудитор ва аудиторлик ташкилотлари мажбурий аудитни Европа Комиссияси (ЕК) томонидан нашр этилган аудитнинг халқаро стандартларига мувофиқ амалга оширади”.

ЕИга аъзо мамлакатлар қуйидаги сабабларга кўра расмий равишда ЕК томонидан чоп этилган АХСни ўзгартиришсиз ёки камроқ миллий ўзгаришлар билан ихтиёрий равишда миллий даражада жорий этмоқда:

- баъзи ЕИ мамлакатлари, жумладан, йирик мамлакатлар ҳам АХСни ҳали ихтиёрий равишда қабул қилмаган ва улар ЕКнинг қабул қилиш таклифини кутишяпти (Франция, Герма-

ния ва Португалия);

- ЕИнинг қабул қилиш механизми сиз янги ва ўзгартирилган АХС ҳар хил вақтда қабул қилиниши мумкин ёки маълум бир стандартлар ЕИда тўлиғича гармонизациянинг кучли таъсиридан баъзи юрисдикцияларнинг барчасида қабул қилинмаган;

- ЕИ кенг мувофиқлик ва ҳамкорликда АХС таржимасининг сифати ва мувофиқлигига кафолат берадиган жуда самарали механизмни ярата олмаган.

3-жадвал

Европа Иттифоқида АХСни аудиторлик текширувларининг барча турлари учун қабул қилганлик ҳолати

Давлатлар	Жорий этганлик ҳолати	Сони
Австрия, Бельгия, Болгария, Хорватия, Кипр, Чехия Республикаси, Германия, Эстония, Финляндия, Греция, Венгрия, Ирландия, Италия, Латвия, Люксембург, Мальта, Литва, Нидерландия, Польша, Руминия, Словакия Республикаси, Словения, Испания, Швеция, Буюк Британия	АХСни ўзгартиришсиз жорий этган	5
Франция, Германия, Португалия	Европа Комиссиясининг жорий этиш бўйича таклифи кутилмоқда	
Жами:	28	

Манба: Overview of ISAs adoption in the EU FEE Survey.

Осиё мамлакатларидан АХСнинг қабул қилинганлик ҳолати бўйича Хитой Халқ Республикаси, Япония, Қозоғистон, Россия Федерацияси каби мамлакатлар тажрибаси ўрганилди.

Халқаро бухгалтерлар федерациясининг Аудит ва ишончни таъминлайдиган топшириқларнинг халқаро стандартлари бўйича кенгаши томонидан эълон қилинадиган аудитнинг халқаро стандартларига қуйидагилар киради:

- аудитнинг халқаро стандартлари;
- сифат назоратининг халқаро стандартлари;
- таҳлилий текширишларнинг халқаро стандартлари;
- ишончни таъминлайдиган топшириқларнинг халқаро стандартлари;
- турдош хизматларнинг халқаро стандартлари [8].
- Ўзбекистон Республикаси ҳудудида қўллаш учун аудитнинг халқаро стандартларини тан олиш қуйидаги тартибда амалга оширилади:
- аудитнинг халқаро стандартларини тан олиш учун ХБФ билан шартнома тузиш;
- аудитнинг халқаро стандартларини давлат тилига таржима қилиш учун унинг инглиз тилидаги матнини ХБФдан расмий равишда қабул қилиш;

- аудитнинг халқаро стандартлари матни давлат тилига таржима қилиш;

- таржима қилинган аудитнинг халқаро стандартлари матнини аудиторлик ташкилотлари, экспертлар, илмий ва педагогик жамоатчилик вакиллари билан муҳокама қилиб бориш;

Молия вазирлиги ташкил этган комиссия томонидан аудитнинг халқаро стандартлари давлат тилидаги матнини инглиз тилидаги матнига мувофиқлигини кўриб чиқиш;

таржима қилинган аудитнинг халқаро стандартларини таржима қилиш тартибига мувофиқлигини тасдиқлаш учун ХБФга юбориш;

ХБФ томонидан таржима қилиш тартибига мувофиқлиги тасдиқланган аудитнинг халқаро стандартларини Ўзбекистон Республикаси ҳудудида қўллаш учун Молия вазирининг тан олиш тўғрисидаги буйруғини қабул қилиш;

аудитнинг халқаро стандартларини Молия вазирлигининг расмий веб-сайтида эълон қилиш [8].

ХБФ билан тузилган шартномага мувофиқ, ХБФдан расмий равишда қабул қилинган аудитнинг халқаро стандартлари давлат тилига таржима қилинади.

Таржима қилинган аудитнинг халқаро стандартлари давлат тилидаги матни Молия вазирлигининг расмий веб-сайти орқали жамоатчиликка тақдим этиб борилади.

Жамоатчилик вакилларида келиб тушган таклифларни инобатга олган ҳолда, аудитнинг халқаро стандартлари давлат тилидаги матнининг инглиз тилидаги матнига мувофиқлигини кўриб чиқиш учун Молия вазирлигида комиссия тузилади.

Комиссиянинг таркиби ва регламенти Молия вазирининг буйруғи билан тасдиқланади.

Комиссиянинг таркиби бухгалтерлар ва аудиторларнинг республика жамоат бирлашмалари, аудитнинг халқаро стандартларидан фойдаланувчилар, аудиторлик ташкилотлари, халқаро экспертлар, илмий жамоатчилик вакилларида иборат бўлиб, камида беш нафарни ташкил этади.

Аудитнинг халқаро стандартлари давлат тилидаги матнининг инглиз тилидаги матнига мувофиқлиги бўйича комиссиянинг хулосаси асосидаги Аудитнинг халқаро стандартлари давлат тилидаги таржимаси ХБФга таржима қилиш жараёнига амал қилингани бўйича тасдиқни олиш учун юборилади.

Ўзбекистон Республикаси ҳудудида аудитнинг халқаро стандартларини жорий этиш тўғрисидаги қарор Молия вазирлиги томонидан қабул қилинади.

Молия вазирлигининг Ўзбекистон Республикаси ҳудудида аудитнинг халқаро стандартларини амалга киритиш тўғрисидаги қарори ХБФ томонидан таржима қилиш жараёнига мувофиқлиги тасдиқлангандан сўнг қабул қилинади.

Аудитнинг халқаро стандартларини Ўзбекистон Республикаси ҳудудида қўллаш учун тан олиш Ўзбекистон Республикаси Молия вазирининг буйруғи билан расмийлаштирилади.

Ўзбекистон Республикаси Молия вазирининг аудитнинг халқаро стандартларини Ўзбекистон Республикаси ҳудудида қўллаш учун тан олиш тўғрисидаги буйруғи расмий эълон қилингандан сўнг кучга киради.

Ўзбекистон Республикаси Молия вазирининг аудитнинг халқаро стандартларини Ўзбекистон Республикаси ҳудудида қўллаш учун тан олиш тўғрисидаги буйруғи ва аудитнинг халқаро стандартлари матнлари Молия вазирлигининг расмий веб-сайтида жойлаштирилади.

Агар аудитнинг халқаро стандартлари давлат тилидаги матни билан унинг инглиз тилидаги матни ўртасида фарқ аниқланса, манфаатдор шахслар давлат тилидаги матнга аниқлик киритиш учун Молия вазирлигига мурожаат қилиши мумкин [8].

Молия вазирлиги аудитнинг халқаро стандартлари давлат тилидаги матнига аниқлик киритиш учун уни комиссияга қайта кўриб чиқиш учун юборади.

Комиссия ушбу фарқ тасдиқлангандан сўнг белгиланган тартибда аудитнинг халқаро стандартлари давлат тилидаги матнига тегишли тушунтириш бериш учун Молия вазирлигига хулоса беради.

Молия вазирлиги аудитнинг халқаро стандартлари давлат тилидаги матни доимий равишда янгиланиб борилишини таъминлайди [8].

Молиявий ҳисобот фойдаланувчиларини ишончли ахборот билан таъминлаш аудиторлик хизматлари сифатини умумтан олинган **халқаро стандартлар** асосида амалга оширишни талаб этади, бу эса ўз навбатида, молиявий ахборотнинг муҳимлигини оширади ва маълумот рискин камайтиради. Шу ва юқоридагилардан келиб чиқиб, Ўзбекистон Республикасининг “Аудиторлик фаолияти тўғрисида”ги ЎРҚ-677-сонли қонунининг **9-моддаси** шакллантирилиб, АХС билан боғлиқ норма киритилди [8]. Бу АХСни Ўзбекистонда қонунчилик талаби асосида (required by law) тан олиш ҳисобланади. Унга мувофиқ, Халқаро бухгалтерлар федерациясининг Аудит ва ишончли таъминлайдиган топшириқларнинг халқаро стандартлари бўйича кенгаши томонидан эълон қилинадиган аудитнинг халқаро стандартлари ҳамда сифат назоратининг халқаро стандартлари, тахлилий текширувларнинг халқаро стандартлари, ишончли таъминлайдиган топшириқларнинг халқаро стандартлари, турдош хизматларнинг халқаро стандартлари аудиторлик фаолияти стандартларидир [8].

Аудиторлик фаолияти Ўзбекистон Республикасининг қонунчилигига зид бўлмаган, Халқаро бухгалтерлар федерациясининг Ўзбекистон Республикасида эълон қилиш тўғрисидаги рухсатномаси асосида аудиторлик фаолияти соҳасидаги ваколатли давлат органининг расмий веб-сайтида жойлаштирилган аудиторлик фаолияти стандартлари асосида амалга оширилади.

Хулоса ва таклифлар. Молиявий ҳисобот фойдаланувчиларини ишончли ахборотлар билан таъминлаш учун аудиторлик хизматлари сифатини умумтан олинган халқаро стандартлар асосида амалга ошириш лозим. Бу эса ўз навбатида, молиявий ахборотларнинг муҳимлигини оширади ва ахборот рискин камайтиради. Шундан келиб чиққан ҳолда, аудиторлик фаолиятини умумтан олинган тамойилларга асосланган аудитнинг халқаро стандартлари, ХБФнинг Мувофиқлаштириш дастурига мувофиқ, қонунчилик талаби асосида (required by law), яъни мамлакат қонунчилигида молиявий ҳисоботлар аудитини Аудит ва ишонч билдириш халқаро стандартлари кенгаши томонидан ишлаб чиқилган АХС бўйича ўтказишни талаб этадиган ёндашув асосида қабул қилинди.

Аудитнинг халқаро стандартлари ҳуқуқий мақоми қонун даражасида белгиланиб, замонавий талаблар ва халқаро принциплар асосида аудиторлик фаолиятини тартибга солишнинг самарали ташкилий-ҳуқуқий механизмини яратиш мақсадида Ўзбекистон Республикасининг 2021 йил 25 февралдаги “Аудиторлик фаолияти тўғрисида”ги ЎРҚ-677-сонли қонуннинг 9-моддасига аудиторлик фаолиятининг халқаро стандартлари сифатида АХС киритилди. АХСни жорий этиш аудитни халқаро миқёсда бирхиллаштиришни таъминлади ва корпоратив бошқарув сифатини оширди ҳамда бу орқали республикада аудиторлик фаолияти тўғрисидаги қонун ҳужжатларининг такомиллашуви, аудиторлик хизматлари сифатининг ошиши ва ишбилармонлар ҳамжамиятининг аудиторлик ташкилотлари иши натижаларига ишончини таъминлашга олиб келди.

Шу билан биргаликда, қуйидаги таклифларни келтириб ўтаемиз:

Халқаро бухгалтерлар федерациясининг Бухгалтерларнинг халқаро одоб-ахлоқ стандартлари кенгаши томонидан эълон қилинди-

ган **Профессионал бухгалтернинг халқаро одоб-ахлоқ кодекси**;

Халқаро бухгалтерлар федерациясининг Бухгалтерия таълими халқаро стандартлари бўйича кенгаши томонидан эълон қилинган **Халқаро таълим стандартларини жорий этиш**.

Аудиторлик фаолияти соҳасини қуйидагилар орқали босқичма-босқич рақамлаштириб бориш:

бухгалтерия ҳисоби, молиявий ҳисобот, солиқ ва аудитга доир ишчи ҳужжатларни анъанавий қоғозга асосланган шаклдан электрон шаклга ўтказиш;

“Мижозини билиш” электрон тизими (eKnow Your Customer -eKYC)ни жорий этиш;

“Аудит” дастурий мажмуасига аудиторлик фаолиятига доир маълумотларни узлуксиз киритиб бориш.

Жаҳон савдо ташкилоти ва бошқа халқаро ташкилот ва мамлакатлар билан шартномалар тузишда маҳаллий аудиторлик ташкилотларининг хулосалари тан олинишини назарда тутувчи талабларни киритиш.

Манба ва фойдаланилган адабиётлар:

1. Ўзбекистон Республикасининг “Аудиторлик фаолияти тўғрисида”ги ЎРҚ-677-сонли қонуни.
2. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2021 йил 4 августдаги ПҚ-5210-сонли “Аудиторларни сертификатлаштириш тизимини такомиллаштириш бўйича қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида”ги қарори.
3. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2018 йил 19 сентябрдаги ПҚ-3946-сонли “Ўзбекистон Республикасида аудиторлик фаолиятини янада ривожлантириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги қарори.
4. Arens, A., Elder, R. & Beasley, M., *Auditing and Assurance Services*, 14th ed., 2012, Prentice-Hall, Englewood Cliffs, NJ.
5. *Berne Convention for the Protection of Literary and Artistic Works Berne Convention (1886), completed at Paris (1896), revised at Berlin (1908), completed at Berne (1914), revised at Rome (1928), at Brussels (1948), at Stockholm (1967) and at Paris (1971), and amended in 1979 (Berne Union), Status October 1, 2020.*
6. *Handbook of International Quality Control, Auditing, Review, Other Assurance, And Related Services Pronouncements, Volume I-III includes the IAASB's, The International Federation of Accountants (IFAC), 2020.*
7. Авлоқулов А.З. Молиявий натижалар ҳисоби ва аудити методологиясини такомиллаштириш. И.ф.д. (Dsc) дисс.автореферати. / Тошкент молия институти. – Т., 2019. – 72 б.
8. Баракаев О.О. Замонавий корпоратив бошқарув тизимида аудит: назария, методология ва амалиёт. Илмий монография. – Т.: Chinor fayzi baland, 2021. – 288 б.
9. Дусмуратов Р.Д. Аудит асослари. Дарслик. – Т.: Ўзбекистон Миллий энциклопедияси, 2003. – 612 б.
10. Каримов А.А. Корпоратив бошқарув тизимида бухгалтерия ҳисоби ва аудит. Монография. – Т.: Iqtisod-moliya, 2008. – 152 б.
11. Тўлахўжаева М. Корхона молиявий аҳволи аудити. – Т.: Иқтисодиёт ва ҳуқуқ дунёси, 1996. – 193 б.; Ҳамдамов Б.К. Ўзбекистон иқтисодиётининг ҳисоб ва ҳисобот тизимида аудиторлик назоратини ривожлантиришнинг услубий асослари. Дис. и.ф.д. – Т., 2007. – 260 б.
12. Шеремет А.Д., Суйц В.П. Аудит. Учебник. – М.: ИНФРА-М, 2009. – 456 с.
13. Ҳамдамов Б.К. Ўзбекистон иқтисодиётининг ҳисоб ва ҳисобот тизимида аудиторлик назоратини ривожлантиришнинг услубий асослари. Дис. и.ф.д. – Т., 2007. – 260 б.
14. www.ifac.org
15. www.lex.uz